

25 år med Miljöcentrum och Miljö o Framtid av Björn O. Gillberg

1984

Farligt slam

År 1978 planterade trädgårdsmästare Lars Wideström, Kungälv, om ca. 25.000 plantor (buskar, träd m.m.) på jord blandad med ca. 20 procent s.k. kompostjord från Göteborgs kommuns reningsverk, Ryaverken (GRYAB). Kompostjorden bestod av slam från reningsverket komposterad med bark. Produkten marknadsfördes till trädgårdsmästare och villaägare under beteckningen "kompostjord/ matjord" utan några som helst restriktioner beträffande användning.

Några månader efter det att Wideström hade planterat om sina växter började de gulna. Många av växterna dog därefter. En trädgårdskonsult från lantbruksnämnden konstaterade efter en inspektion år 1979, att samtliga växter var kraftigt skadade och endast kunde säljas till mycket nedsatta priser.

Wideström kontaktade Miljöcentrum, som gjorde odlingsförsök med ärtor, som planterades i "kompostjorden" från Wideströms trädgårdsmästeri. Tillväxten hos ärtor planterade i kompostjorden jämfördes med tillväxten hos ärtor planterade i vanlig blomjord. När ärtplantorna i kompostjorden hade nått en höjd på 1-2 dm gulnade samtliga och dog. Ärtorna i vanlig blomjord utvecklades normalt och gick i blom. Uppenbarligen innehöll kompostjorden växtskadliga ämnen, vilket inte var att förvånas över. Slammet i kompostjorden härstammade ju från rikets andra stad, där ett otal industrier gjorde och gör utsläpp av miljöfarliga ämnen i kloaken.

Wideström gick i konkurs, genom att hans odlingar slogs ut av den förgiftade kompostjorden. Wideström förlorade inte bara sitt trädgårdsmästeri utan också sitt hem och stod därmed medellös.

Miljöcentrum beslutade därför att på vinst och förlust ta sig an hans fall tillsammans med Michelsons advokatbyrå. Detta inte bara för att hjälpa Wideström utan också för att få till stånd en debatt om hanteringen av reningsverkens slam.

Efter ett omfattande utredningsarbete stämde GRAYAB på skadestånd. Under våren 1984 hölls en första förberedande förhandling inför tingsrätten.

1985

Huvudförhandling i slam-målet

Huvudförhandling mot GRAYAB hölls inför tingsrätten i Göteborg hösten 1985. Efter en lång förhandling slog tingsrätten fast, att slammet i kompostjorden hade skadat Wideströms växter.

GRYAB friades dock från att betala skadestånd med hänvisning till att bolaget ej hade varit försumligt. Vid produktansvarsmål som detta krävdes nämligen på den tiden för en fällande dom, att försumlighet styrktes. - Numera råder strikt skadeståndansvar vid produktansvarsmål i och med att EU:s regler gäller.

Domstolen menade, att GRAYAB år 1978 inte hade haft anledning att inse, att växtskadliga ämnen kunde förekomma i slammet. Domen överklagades omedelbart till hovrätten. Därvid påvisades från Miljöcentrums sida, att det år 1978 hade varit känt i reningsverkskretsar världen över, att slam kunde innehålla växtskadliga ämnen.

Inför hovrättsförhandlingarna ingicks en förlikning med GRAYAB den 26 juni 1986. GRAYAB insåg att risken var stor, att man skulle förlora helt i hovrätten. GRAYAB betalade

Wideström 400.000 kronor, tog på sig hans rättegångskostnader samt ställde en gård arrendefritt till hans förfogande under tio år.

Genom slamprocessen fick Wideström hjälp, samtidigt som det skapades en omfattande samhällsdebatt om riskerna med att använda slam i jordbruks- och trädgårdsnäring. En debatt som ledde till att bönder på många håll i Sverige och då inte minst i Göteborgs- och Bohus län började vägra att ta emot slam på sina åkrar. De ville inte längre upplåta åkern som soptipp.